

FLOR DE CARD

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

JULIOL/AGOST de 1989 * Nº 152

Sebastià Tareu es retira després de més de 50 anys de formar part de la Banda de Música de Sant Llorenç.
Pàgina 4.

Ignasi Umbert opina sobre la crisi turística i ofereix solucions alternatives de cara al futur de les Illes.
Pàgina 7.

Francesc Umbert parla de la manera com s'enginyaven els nostres avantpassats per sobre el temps que faria.
Pàgina 9.

Francesc Clapés ens conta coses d'antany relacionades amb la parròquia local, arrel de la inauguració del museu.
Pàgina 14.

Alexandre Miquel continua amb "El canvi sorgit ran de l'aparició del turisme", en un estudi de sociologia illenca.
Pàgina 20.

Josep Cortès escampa rumors polítics i conta plens i passos succeïts a la vila durant els mesos de l'estiu.
Pàgines 11, 12 i 18.

Festes passades, coques menjades, i que l'any que ve vagin tan bé com enguany en gairebé tots els sentits.
Editorial i batec.

A més de Arqueologia Sant Llorenç ahir, Si lleu..., Demografia, Espipellades, Tal dia com avui, Llibres, El Temps...

Flor de Card

FESTES

Amb la calor de l'estiu arriben les festes de Sant Llorenç i enguany es pot afirmar que han estat ben lluïdes. La participació de la gent ha estat molt alta i els actes prou variats com per satisfer els gusts més exigents.

L'acte estrella fou, sens dubte, el concert de l'Orquestra Mondragón, que feu desbordar fins i tot les previsions més optimistes quant a assistència de públic. El poble s'omplí de joves de tota Mallorca amb els seus corresponents vehicles. I per això cal destacar la manca d'incidents. Perquè un concert d'aquest tipus funcioní creim que és important que l'artista sigui una primera figura, que l'acte es faci en dissabte i que la publicitat es doni a una empresa especialitzada -millor si no era el diari "Balears", que, a més d'anunciar que seria a Santanyí, l'endemà va assegurar que només hi havien comparegut 3000 persones, quan es vengueren 8000 entrades i els al.lots de menys de 14 anys no pagaven-.

Com a petita nota negativa s'ha de dir que hi havia una manca d'il.luminació als aparcaments que havia preparat l'Ajuntament i que féu que deixassin els cotxes pels carrers.

Tal vegada caldria qüestionar un poc aquest xec en blanc que se sol donar al futbol, ja que no se subhasta el bar de les festes i tots els beneficis són nets, i llavors ha de ser la brigada la que ha de llevar la brutor. També hauria estat un detall que no es col.locàs el bar a les grades, per si algú tenia ganes de seure.

Tampoc no dona massa bona imatge el fet de que es regalin tantes entrades, ja que sembla que hi ha dos tipus de llorencins: els amics de la classe política i "els altres".

Però la veritat és que tot això no més són petites coses que no deslluïxen l'èxit de les festes.

Revista d'informació general de Sant Llorenç des Cardassar.
Carrer de Sant Llorenç, 36
Telèfon: 569119
Publicitat: 569509
Número 152
Juliol/agost de 1989
Edita: Centre Cultural Card
Imprimeix: Apóstol y Civilizador
Director: Josep Cortès i Servera
Consell de Redacció: Felip Forteza, Guillem Pont, Guillem Quina, Antònia Servera, Guillem Soler i Miquel Surda.

COL.LABOREN

Josep Cortès	Festès	Portada
	Espipellades	3
	Història	6
	Política	11
	Tal dia com avui	11
	Batec	12
	Crònica informal	18
Aina Simonet	Sebastià Tareu	4
Ignasi Umbert	Turisme	7
Xesc Umbert	El temps	8
	Meteorologia	9
Maria Galmés	Demografia	13
	Se lleu...	22
	Comptabilitat	
Francesc Clapés	Costums	14
Alfred. F. Arnau	Arqueologia	16
A. Miquel	Canvi sorgit...	20
Guillem Pont	Aigua!	24
Bel Nicolau	Distribució	

NOTA

Els articles apareguts en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus propis autors.

Es batle, fent sa mitja, diu que a n'Antoni Cuc no és que no li agradin ses misses, sinó que sa seva doctrina i es seus ideals n'estan en contra.

I a quines misses se deu referir? A ses de cuixa destapada o a ses d'es diumenges i festes de guardar?

N'hi ha que diven que es batle havia comanat un tractor per eixermar camins abans de parlar-ne en es ple, i com que es vots no li bastaren, va haver de tornar sa barrina enrera. També n'hi ha que diven que es municipals de Cala Millor fe ren un sopar per celebrar, entre d'altres coses, ses dotze mil pessetes que els havien de pujar i que, també per culpa d'es vots, no els pujaren.

Ja deien es nostros padrins que no és de gent assenyada es passar s'arada davant es bou!

No, vos dic que hi anava emputat en Guillem de Ca's Coix per ses festes! "Ell saps que és de collonut -deia- que jo fa un caramull d'anys que som es president de s'Unio Ciclista i no m'han posat de jurat a ses misses, i en canvi hi han entaferat en Biel Figó, que només fa quatre dies que presideix el Cardassar!"

I això que ses pollastrelles anaven disfressades de corredores!

No és ver que es dos municipals llorencins més veterans se donassin de baixa damunt ses festes per fer sa punyeta a s'Equip de Govern.

Prova d'això és que tots dos presentaren es corresponents partes de baixa, i si justament són ets únics que no entra ven en sa puja de dotze mil pessetes és per pura coincidèn cia i per res més. Lo que passa és que sa gent és molt mal pensada.

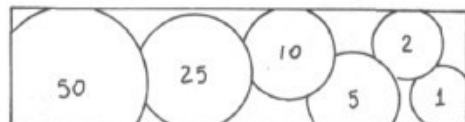
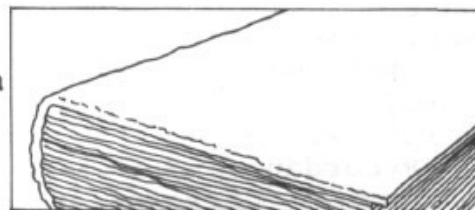
Si no m'han dit mentides, durant es primer trimestre d'en guany hi hagut 84 persones que han cobrat nòmina de s'Ajun tament, comptant funcionaris, municipals, brigada, asses sors, tècnics, regidors, etc., etc., etc.

Supòs que no vos ve de nou que hàgim de menester cinc-cents milions de pessetes per treure es carro.

Voltros no trobau que es llibres que hagin publicat es llo rencins i es que parlen de Sant Llorenç haurien de ser a sa biblioteca municipal?

Voldria sebre què punyetes esperen per comprar-los.

Si un ajuntament no aprecia lo seu, quin respecte mos pot merèixer?

Hi ha entitats que ja han cobrat sa subvencio anual de s'A juntament, però a noltros encara no mos han dit ase ni bès tia. A lo millor no fan comptes dir-mos-ho.

I hem acat s'agost i encara no tenim ses Normes Subsidià ries, ni sa Casa de Cultura, ni ses aigües canalitzades, ni sa presa, ni han arreglat es Pou Vell...

Per ventura es mes que ve...

Homenatge/comiat a l'amo en SEBASTIA TAREU, per la seva tasca dins la Banda de Música de Sant Llorenç.

Sebastià Grimalt "Tareu" és un llorençí de 67 anys amb esperit musical. Mestre de solfeig de molts de membres de l'actual banda -i fins i tot de l'actual batle- ha ajudat a mantenir l'a grupació llorencina en el moments més difícils.

-Què ha representat sa música per vós?

-Un entreteniment molt social i de molta cultura. Sa música té una base cultural i noltros, a força d'afició, voluntat i feina, l'hem conservada al llarg d'aquests anys.

-A quina edat vàreu començar a tocar a sa Banda?

-An es dotze anys, i era s'únic al.lot que hi tocava.

-Amb quin instrument començàreu?

-En es principi tocava un cornet i una trompeta.

-I durant tots aquests anys quins altres instruments heu tocat?

-També he tocat es bombardí, es trombó i ses xeremies.

-Recordau qui va esser es primer director que tenguéreu a sa banda?

-No estic segur si va esser mestre Pep Sorri-lla o el tio Petit de Sa Teulera.

-Quants de músics toquen a sa banda en aquell temps?

-Devíem esser una quinzena.

-I ara?

-Ara som devers quaranta.

-Hi havia cap al.lota que tocàs?

-No. Per cert, sa primera dona que hi va haver a sa banda va esser una alumna meua.

-Hi havia músics a sa vostra família?

-No. S'únic parent que tenia era el tio Petit de Sa Teulera.

-Què opinaven es vostros pares de s'afició que teníeu per sa música?

-En es principi se'n varen riure de jo, però a poc a poc varen veure que m'agradava molt i em deixaren començar a aprendre solfeig amb en Tomeu Sanet, que era un homo que en sabia molt. Hi vaig anar devers dos anys i després em vaig posar a tocar.

-Vos ha fet falta sebre més solfeig?

-Sí, ja que crec que

per sebre tocar bé se necessita saber-ne molt, i mai no basta, sempre hi ha coses per aprendre.

-Què opinau d'es nou director?

-Crec que és un bon director, molt feiner i actiu i, sobretot, que ha fet una bona labor a sa banda. Bé, en dues paraules, és valencià!

-Heu notat cap canvi a sa banda d'ençà que ell hi és?

-Sí. Sa banda ha canviat un cent per cent, i si ara no s'aturen serà una de ses millors de Mallorca, perquè hi ha molts de joves amb ganes i il.lusió i, lo que és més important, gent que en sap i encara segueix estudiant.

-I durant tot aquest mig segle que heu tocat a sa banda, no l'heu abandonada mai?

-No. Jo no l'he deixada mai, és ella sa que mos ha deixat a noltros. Sí, perquè hi ha hagut anys que sa banda no ha tocat, ja per problemes d'es músics o per falta

-Ja en fa una quaren-
tena.

-I ara què valdria?

-Devers trenta mil pes-
setes.

-Xerrant de dobbers,
què guanyàveu per actua-
ció?

-No, per actuació, no.
Quinze pessetes cada any

-Bé, ara xerrarem un
poc de quan tocàveu ses
xeremies, ja que abans
no era com ara i sa gent
no se tirava a s'arena a
guanyar dobbers com fè-
ieu vós, eh?

-No. Noltros començà-
vem a Camp de Mar i arri-
bàvem fins an es Port
d'Alcúdia, i cada quinze
dies passàvem pertot.
Mos vestíem de pagès i
tocàvem ses xeremies per
ses platges i piscines.

-Teníeu un horari?

-Quasi sempre començà-
vem a les vuit o les nou
d'es matí i acabàvem a
les set de s'horabaixa.
Si, fèiem bastanta feina

-Quines peces els agra-
daven més an ets estran-
gers?

-Ses que els agradaven
més no ho sé, però sa
que jo tocava més era es
pasdoble "Viva España",
"En Joan d'es Tren" i al-
gunes cançons populars.

-Vos va esser difícil
aprendre a tocar ses xe-
remies?

-No, perquè jo abans
tocava sa flauta i en un
parell de dies me'n va-
ren ensenyar.

-Bé, i ara... voleu
dir res an es llorencins
a través de sa nostra re-
vista?

-Que estic molt con-
tent de sa festa que em
feren i don se gràcies a
s'Ajuntament i a tot es
poble en general.

-Bé... bones festes i sa
lut!

Aina Simonet

d'instruments... i coses
així.

-Recordau què vos va
costar sa primera trompe-
ta que vos compràreu?.

-Vint-i-cinc duros.

-I quins temps da d'ai-
xò?

L'Institut Milà i Fontanals, depenent del Consell Superior d'Investigacions Científiques, ha publicat un llibre sobre "Alimentació i societat a la Catalunya Medieval" en el qual es reuneixen un conjunt d'estudis sobre la Història de l'alimentació i on són analitzats diversos aspectes d'aquest tema, des de les fonts documentals fins a l'alimentació de les classes socials, passant per l'examen dels productes alimentaris bàsics de l'època medieval, com el blat, la carn o el peix.

El llibre, gairebé exhaustiu ja de les llibreries, ha estat coordinat pel llorenç Antoni Riera Melis, que al mateix temps hi col·labora parlant dels "Sistemes alimentaris i estructura social a la Catalunya de l'alta Edat Mitjana". Vegem un petit extracte de la seva aportació.

Comença n'Antoni dient a la introducció que el seu objecte és presentar una línia de treball per investigar la història de l'alimentació, i que aquesta no li interessa per ella mateixa, sinó com a reflex que és d'unes estructures econòmiques i socials i d'uns esquemes mentals. El seu estudi s'allarga des del 800 (conquesta de Barcelona pels carolingis) fins a 1080 quan es produeix la primera obertura de l'economia rural al Principat.

En el segon apartat assenyala que la història de l'alimentació no es pot separar de la història del paisatge ni de la història econòmica i social, ja que la producció i el consum s'han de considerar molt properes, gairebé coincidents.

La carn provenia de la caça i de la ramaderia menor, i l'abundància d'abstinències donava un interès especial al peix, als ous i al formatge. Com que el blat curtejava, també s'emprava el sègol i l'ordi per a fer pa. Les faves eren les lleguminoses més importants i, en general, la dieta era variada i equilibrada.

Ja dins el tema central del seu treball, analitza quins eren els aliments bàsics de les tres estructures socials de l'edat mitjana: la senyorial i l'eclesiàstica i la camperola.

Senyorial

Com que la distinció social es reflectia, en primer lloc, en la quantitat de que viures, les classes altes havien d'estar grasses, per la qual cosa, sense deixar de banda la qualitat, valoraven més la quantitat que el refinament o la presentació. El seu aliment primordial era la carn, ben assaonada amb condiments i espècies.

Conseguia el gros dels queviures dels erms (terres no conrades), els sementers, les vinyes, els horts i els censos dels pagesos. Unicament importava les espècies, la sal i el vi de qualitat.

Alimentació i societat a la Catalunya Medieval

Eclesiàstic

En una primera etapa, quan s'aïllen del món i es dediquen en primer lloc a resar, recomanen abstenir-se de la carn i consumir vegetals (pa, verdures, llegums, fruites, oli i, en menor grau, peix), per això als voltants dels monestirs es desenvolupa l'agricultura però no la ramaderia. El fet de no dependre de comerciants ni de mercats els conferia una gran autonomia. El vi, en aquesta etapa, tampoc no era freqüent.

A partir del codi carolingi comencen a menjar carn a càrrec dels vegetals. Entre els bisbes i els canonges sovintejaven els qui es comportaven -començant per la taula- més com a grans senyors que no com a eclesiàstics, ja que el seu objectiu ja no era la pròpia edificació, sinó la conducció espiritual dels feligresos.

En el sínodo de Laterà, convocat per Nicolau II en el 1059, es ratifica la regla d'Aquisgrà, però s'abolix el capítol 22, que concedia als clergues una quantitat excessiva de menjar i beguda. A la Regula canonica de Chrodegang de Metz s'estableix que "al refector catedralici se serviran dos àpats. El dinar es compondrà d'una sopa de verdures i sèmola de cereals, un tall de carn, guarnició, pa i tres copes de vi. El sopar consistirà en un pellanc de carn i dues copes de vi. Els dies d'abstinència se substituirà la sopa de verdures per un cuinat de llegums secs i la carn per un bocí de formatge o per peix, quan sigui possible".

Camperol

L'olla que bull lentament, gairebé sense interrupció, amb aigua lleugerament salada i amb sèmola de cereals, verdures, salm, embotits i alguns trossos de carn, degué constituir, molts de dies per la majoria de les famílies foravileres, el plat únic de llurs àpats.

URGEIX UNA ALTERNATIVA AL TURISME

1989, any de crisi, de crisi turística, d'incertitud sobre el futur de la nostra indústria turística.

Si bé és veritat que feia bastant de temps que es venia parlant de crisi turística, no ha estat fins aquest any de gràcia de 1989 quan aquesta crisi s'ha deixat sentir amb força, amb tota la cruesa; la baixa ocupació dels nostres hotels ha fet que el fantasma d'hotels tancats comenci a ser una realitat. Durant aquests darrers mesos s'ha començat a entonar el mea culpa dels molts errors comesos durant les darreres dècades, analitzant els perquès d'haver-se arribat a aquesta situació.

Les causes poden ser i són múltiples; algunes es vénen anunciant des de fa alguns anys, i, entre aquestes, hi ha l'augment desmesurat de la nostra oferta hotelera amb variants múltiples, hotels, apartaments, xalets, cases de camp, etc.

Tota aquesta oferta, acumulada a la ja existent, ens ha duit a una oferta desorbitada, enfront d'una demanda cada vegada més ajustada en el creixement.

També s'ha de considerar l'augment gradual d'altres mercats turístics, no tan sols a la ribera mediterrània, sinó també en altres llocs encara més llunyans: Tunísia, Marroc, Turquia o el Carib són només unes mostres.

Fet aquest preàmbul, s'hauria de considerar el perquè, si s'han fet aquestes anàlisis i s'ha constatat que eren ajustades a la realitat, i s'han fet promeses de no caure en els mateixos errors; per què se segueixen construint places hoteleres? Caldria analitzar el perquè de tot això.

En els darrers anys hi ha hagut un gran moviment de capital acumulat per petits empresaris durant els anys de l'expansió; basta fer una volta per les zones turístiques per comprovar la quan-

titat enorme de petits blocs d'apartaments de deu, quinze o vint unitats, i qui són els seus propietaris? El fuster, el lampista, el mestre d'obres, etc.

Aquestes persones han invertit els doblers estalviats durant tots aquests anys en aquests petits blocs d'apartaments. I vé una segona pregunta: per què han dirigit aquestes inversions cap al sector turístic? Perquè era la forma més fàcil, la menys complicada d'invertir ja que una vegada haver construït basta oferir-ho a qual sevol tour operator o a altres hotels, a uns preus tan baixos que és impossible dir que no. I aquest és el motiu bàsic de la inversió esmentada en el sector turístic.

Però hi hauria una altra pregunta a fer-se. Si aquest petit inversor hagués tengut altres alternatives, probablement aquestes inversions, o almenys una gran part, no haguessin anat cap al sector turístic.

Dit clarament: urgeix la creació d'una alternativa al turisme, però no per reemplaçar-lo, sinó per complementar-lo. Com seria aquesta alternativa? Doncs es podrien muntar petites indústries no pesades ni tòxiques, manufacturar productes de consum, crear alguna planta de muntatge de xips, crear qualque centre de distribució cap a Europa aprofitant les bones comunicacions amb els països de la CEE, etc.

On estarien situades aquestes petites indústries? Als pobles situats al centre de l'illa o als no situats en zones turístiques, que avui, gradualment, s'estan despopulant a causa principalment d'una escassetat de llocs de feina i de la baixa rendibilitat d'agricultura, que fins fa alguns anys era quasi l'únic modus vivendi d'aquests pobles.

Aquesta política hauria de ser propiciada des de les àrees del poder, nacional o autonòmic, oferint terrenys, després de la creació de petites àrees industrials, gestió de crèdits baixos, etc. D'aquesta forma es podrà intentar dirigir aquest petit inversor cap a indústries alternatives al turisme. Una alternativa complementària al nostre turisme.

Naturalment, també es podria pensar en la destrucció d'un bon nombre de places hoteleres que avui són completament obsoletes, tal com s'ha fet des de la CEE amb alguns sectors agrícoles.

S'haurien de prendre mesures per fer front a la crisi, la renovació de les infraestructures, l'ordenació dels entorns, que ha de ser una part important de les actuacions dels poders públics, a més d'altres actuacions que es podrien fer. Però és prioritari aturar el creixement de la nostra oferta hotelera, per això urgeix una alternativa complementària al turisme.

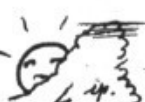

Ignasi Umbert

Delegat Municipal de Turisme

El temps

JUNY

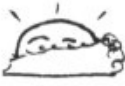

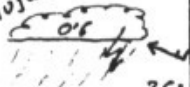
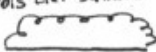
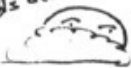

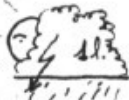

per XESC UMBERT

	2 78% 83° 10'		3 80% 11'8" 19° 15'		4 89% 24'4" 32° 12'
	5 85% 21'5" 11'5"		6 63% 23° 10'5"		7 70% 24° 12'5"
	8 88% 23° 13'5"		9 53% 24° 13'		10 54% 27° 12'
	11 62% 28° 15'		12 57% 29° 15'		13 50% 29° 18'
	14 50% 27° 14'		15 47% 30° 14'		16 55% 30° 15'
	17 68% 31'5" 17°		18 69% 27° 17°		19 67% 26° 17°
	20 56% 28° 14'		21 45% 31° 16'		22 40% 31'5" 17°
	23 46% 30° 14'		24 49% 30° 17'		25 42% 31'5" 17°
	26 65% 30° 16°		27 64% 18° 30°		28 67% 26° 20°
	29 62% 27° 15°		30 71% 29° 15°		31

El temps

JULIOL

per XESC UMBERT

73%	2	18°	28°	52%	3	20°	26°	61%	4	14°5'	28°
											
72%	5	20°	26°	77%	6	23°	28°	64%	7	22°	32°
<i>Pluja de Panc</i> 				<i>Pols del Sandra</i> 				<i>Pols del Sahara</i> 			
63%	8	20°5'	32°5'	73%	9	20°	28°	65%	10	22°	29°
											
56%	11	22°	38°	58%	12	17°5'	29°	57%	13	19°	30°
											
46%	14	18°	32°	57%	15	16°	29°	63%	16	16°	30°
											
38%	17	18°	33°		18	20°	33°	36%	19	16°	33°
											
50%	20	17°	31°	43%	21	19°	34°	55%	22	19°	32°
											
81%	23	21°	30°	60%	24	22°	33°	50%	25	23°	31°
											
35%	26	21°	33°	43%	27	20°	33°	52%	28	19°	32°
											
70%	29	18°	33°	58%	30	18°	32°	33%	31	18°	35°
											

RESUM

DEL MES DE JUNY

	1988	1989
Temperatura màxima	31'5	31'5
Temperatura mínima	9'5	10
Temperatura mitja	21	21
Pluja del mes	21'3	38'2
Pluja total de l'any	239'9	247'5
Tempestes	7	10

RESUM COMPARATIU DEL MES DE JULIOL

	1988	1989
Temperatura màxima	35'5	35
Temperatura mínima	15'6	14'5
Temperatura mitja	24'6	25'1
Pluja del mes	3'6	5'2
Pluja total de l'any	243'5	252'7
Tempestes	1	3
Vent del Nord-est	40 km/h	
Vent del Nord-oest	60 km/h	

Aquest article sobre cultura popular ha estat patrocinat per la Conselleria de Cultura del Govern Balear, i s'enquadra dins la campanya de col.laboració amb les Institucions que duu a terme l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca.

METEOROLOGIA POPULAR

Avui parlarem de meteorologia popular, és a dir, de sa manera com se guiaven es nostros avantpassats en aquells temps en què només qualcú d'es poble tenia ràdio, i així i tot sa informació era magre ferm, no com ara, que cada cinc o sis hores podem veure fotografies fetes de 36000 km d'alçada que mostren on està clar i on està nigulat.

A tal fi n'hem parlat un poc amb ses persones de més edat i n'hem pogut treure aquestes respostes, que he entremesclat amb algunes cançonetes per fer-ho més menjívol.

De los quatre vents majors
vós ne sou la Tramuntana;
vos tenen per capitana
mariners i pescadors.

Un d'ets indicis de que l'endemà faria vent solia esser una posta de sol amb nigulats vermellosos cap a's Ponent. També ho era es sentir cantar es sebel.lins.

Si es Galatzó duu capell
i l'Ofre se posa gorra,
qui té cames ja pot córrer
si no es vol banyar sa pell.

Sa muntanya de Calicant ha estat també un punt de referència. Solien dir "Boira que perdura, aigo segura" en so sentit de que quan es cim de sa muntanya de Calicant se tapava de nigulats, en general, dins poques hores plovia.

Una grossa ennigulada
ajuntada amb un fibló,
d'es Pla de Son Peretó
se n'ha duita mitja anyada.

Si es ca grata dins sa terra i llavonnes s'hi rebolca també és senyal d'aigo, així com si es moix se renta sa cara amb so peu i se'l llepa.

Ara he afinat es meu sogre
colcant damunt s'animal.
Ha sortit en Peretjal.
M'engana que avui no ploga.

.../...

Hi ha gent que atribueix a ses mosques sa senyal de que plourà. Diuen que solen picar més fort abans de que se desbarati es temps.

Si s'ennigula i no plou
sa mala anyada és segura.
Un malalt que no te cura
és per demés dar-li brou.

També he sentit a dir i més de dues vegades que quan ses ovelles s'espolsen en eixut es temps se sol desbaratar.

Ja comença a fer gotetes
i es torrent que ja se'n ve.
Mal s'endugués s'enginyer,
es taulons i ses casetes
cap avall, a fer punyetes
per dins aquell sementer.

Quan ses oronelles volen alt és senyal de bon temps. Quan volen baix senyal d'aigo.

Per sant Antoni de juny,
quan segaven s'escaiola,
pluvia per Son Garrova
un calabruix com es puny.

Es cucs de terra també surten a flor de terra quan senten un canvi de temps.

Saps que diu madò Joana
quan fa aquell temps tan calent?
No faria un poc de vent,
enc que fos de Tramuntana?

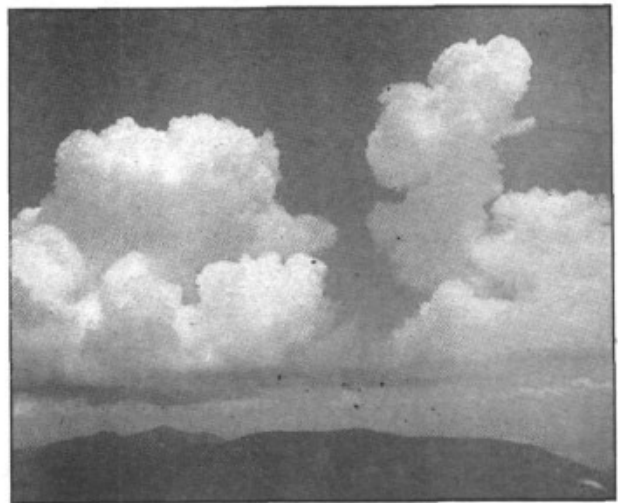
Un temps en què dins ses cisternes hi havia sangoneres, quan s'aferraven an es poal també era senyal de canvi de temps.

Un any, a dins sa Corema,
es març va sortir ploguer.
Pastor hi hagué que tregué
bolets a damunt s'esquena.

Quan havia fet una saó es foravillers, en sentir cantar es gall, era senyal de que es mal temps s'aturaria i aprofitaven per prendre marxa.

Antigament totes aquestes coses se tenien en compte, perquè no se coneixia res millor. Poc a poc han anat passant a sa història i avui ja no se'n parla.

Xesc Umbert

CONSULTA DE GINECOLOGIA

Dr. Gil Bretones -colegiado 1.902-

**REVISIONES GINECOLOGICAS - CONTROL DE EMBARAZO
PLANIFICACION FAMILIAR - ECOGRAFIA**

C/ Major, 1 MANACOR

Tel. 55 59 81 (mañanas) 58 34 41 (tardes) Miércoles a partir de las 16 hs. (Consulta previa cita)

Tal dia com avui

ARA FA 15 ANYS

Està prou comprovat que a l'estiu no solen abundar els esdeveniments polítics d'envergadura, que farien córrer rius de tinta i centrarien l'atenció de les rotlades dels cassinos si s'estrenguessin en una altra estació de l'any. Els regidors se'n van de vacances o s'estimen més ajeure's damunt l'arena o seure a la fresca assaborint una bona granissada d'a metla, perquè es veu que la calor convida al repòs i a la despreocupació, i que la intriga és més pròpia de les vetlades hivernenques. Per això per aquests temps se solen escampar rumors espectaculars que la majoria de les vegades no passen de ser res més que "serpientes de verano", que diuen els forasters.

I per Sant Llorenç, per no ser manco que els altres pobles, també se'n passegen. Però facem abans una mica d'introducció.

A les darreres eleccions municipals, COTE, S.A., una de les empreses constructores més importants de la zona del Llevant, va decidir entrar directament a la política serverina col·locant dos dels seus homes dins l'Ajuntament -en Miquel Servera i n'Agustí Vives-, els quals, gràcies a uns pactes post-electorals, aconseguiren les presidències de les comissions d'Urbanisme, Hisenda i Turisme, si bé recentment han abandonat aquesta darrera en favor de Pedro Servera.

I vet-aquí el rumor: En vista que a Sant Llorenç no

duen camí d'aturar les urbanitzacions a la zona costanera, ans al contrari, intenten repetir l'experiència col·locant dins l'Ajuntament un home d'absoluta confiança, en Biel Figó, el qual, a fi d'anar adquirint un caire més públic i popular que el que havia duit fins ara, ja ha aconseguit la presidència del Cardassar, recentment ascendit a tercera divisió.

Fins i tot -ja posat a publicar íntegrament el rumor- s'assegura que encapçalà la candidatura del Partit Popular, tota vegada que en Miquel Falera no ha aconseguit els resultats esperats a les diferents eleccions municipals a les que s'ha presentat fins ara.

Que serà una "serpiente de verano"? És possible. Que serà ver i que forma part de l'estratègia de l'empresa constructora? També és possible. De totes maneres el rumor circula per les files del CDS, el PSOE i el PSM i no es pot deixar de banda aquesta possibilitat pel fet que el protagonista no s'hagi aficat mai en política. La llista de llorencins apolítics que s'han presentat a unes municipals és prou llarga com per permetre el contemplar aquesta possibilitat. El temps, com sempre, dirà la darrera paraula.

Josep Cortès

* Que va venir al poble un nou rector, en Joan Rosselló que tan bon gust de boca va deixar entre els llorencins.

* Que el ple de la Corporació va decidir sol·licitar a CAMPSA la instal·lació d'un sortidor de gasolina, que es taria ubicat a la plaça del Pou Vell.

* Que s'inaugurà l'automatització del telèfon.

ARA FA 10 ANYS

* Que es va rompre el "Pac de Govern entre els grups que dirigien l'Ajuntament: el PSOE, el Grup Independent de Sant Llorenç i Grup Independent de Son Carrió, i que en Guillem Quina va dimitir com a regidor. Posteriorment el seguiria la resta dels integrants del seu grup.

ARA FA 5 ANYS

* Que Flor de Card va publicar aquell escandalós i meravellós número fet íntegrament dels joves de Sant Llorenç.

* Que Flor de Card va començar la campanya contra la urbanització de Sa Punta de n'Amer.

* Que s'inaugurà l'oficina de Correus a Cala Millor.

* Que feren una grandiosa pintada a un hotel de Sa Coma, i que Flor de Card va entrevistar els autors.

RECUERDE
EN

PORTO CRISTO

RESTAURANTE - PIZZERIA SALVADOR

CON AUTÉNTICO HORNO DE LEÑA

Tel. 82 14 42

FESTES

Si hi ha una cosa que cal destacar de les passades festes de Sant Llorenç és la massiva participació del públic i els pocs incidents que es produïren. L'ample ventall d'espectacles que oferí el programa fou capaç de motivar llorencins i externs i els carrers s'ompliren de gent disposada a passar-s'ho bé, i, si ens atenenem a les escasses crítiques que s'han sentit, sembla que ho aconseguiren.

El punt fort, com era previsible, fou el concert de l'Orquestra Mondragón, que arreglegà entre 8000 i 9000 persones -xifra mai aconseguida per cap espectacle a la vila i que fou importantíssim per reduir les despeses de les festes- i que demostra que si volen reduir les quebres el millor camí és dur un espectacle de primera fila.

L'ordre també és de destacar, ja que ni la circulació rodada ni els aldarulls típics d'aquesta casta d'espectacles feren acte de presen-

cia. Cal felicitar els responsables de la policia municipal, que varen haver d'aquantar l'envestida fins a les tantes de la matinada, sobretot tenint en compte que -justament!- n'hi havia dos de baixa.

Els gegants, vestits p'en Tomeu de Ses Sitgetes -que darrerament s'ha convertit en el sastre dels homenots mallorquins- sortiren a rotlo per primera vegada, i iniciaren una possible tradició local.

En resum, unes bones festes, amb molta participació, pocs incidents i no massa cares. Què més podem demanar?

HOMENATGE

El darrer diumenge de juliol la banda de música va donar un concert/homenatge a Sebastià Grimalt "Tareu", que es retira de la música després d'haver tocat durant 54 anys amb la banda llorençina.

Més informació a la pàg. 4

OPOSICIONS

A darreries de juliol se celebraren unes oposicions per cobrir una plaça d'auxiliar administratiu a l'Ajun-

tament, però cap dels aspirants no va aconseguir la plaça.

Corregueren rumors -en un i altre sentit- de que s'havia deixat la plaça deserta per motius polítics.

SA PUNTA

A principis d'agost es va calar foc una quarterada de savines joves de Sa Punta de n'Amer.

La prompta actuació dels bombers va aconseguir aturar l'incendi abans de que s'estengués.

Demografia**NAIXAMENTS**

Na Silvia Galmés Mesquida, filla d'en Pedro i na Maria, neix a Sant Llorenç el dia 28 de juliol. Enhorabona!

Na Núria Lluïl Umbert, filla d'en Tomeu i n'Aina neix a Sant Llorenç el dilluns de festes. Salut!

NOCES

En Sebastià Massanet Sancho i na Margarida Riera Matamalas feren l'esclafit dia primer de juliol. Que tot els sigui enhorabona.

DEFUNCIONS

Na Maria Sancho Fuster, viuda, mor a Sant Llorenç dia 27 de juny a l'edat de 62 anys. Al Cel sia.

N'Antonio Montero Rodríguez, casat, mor dia 4 de juliol a Sant Llorenç. Tenia 70 anys. Descansi en pau.

Na Catalina Duran Ferrer, casada, morí dia 8 a Son Carrió a l'edat de 77 anys. Que la vegem en el Cel.

Na Catalina Pont Femenias, casada, mor a Sant Llorenç dia 10 d'agost als 52 anys d'edat. Al Cel sia.

Maria Galmés

MARE DE DEU

Per la Mare de Déu d'agost el rector ha tornat col·locar enmig de l'església la imatge de la Mare de Déu Mor ta, costum que feia més de vint-i-cinc anys que no es duia a terme.

La imatge -probablement del segle passat- descansa damunt un llit que va fer fer el vicari Santandreu, que després seria el famós rector Teco, i que va substituir un cadafal amb escales.

CALOR

Enguany sembla que santa Margalida i sant Bernat estan en vaga de controladors de la calor perquè ni la primera va encendre el foc -ja "tenia" de feia estona- ni el segon el va apagar -encara ara dura-.

Es veu que això ja no és lo que era, i que fins i tot els d'"allà dalt" han relaxat els costums.

Josep Cortès

HISTÒRIA

(Ve de la pàg. 6)

Llegums secs, cereals i hortalisses constituïen els ingredients més importants de la dieta camperola, ja que la petita extensió dels conreus i els elevats censos impedièren que en fos el pa.

La carn més emprada era la del porc, el qual criaven expressament, i ho aprofitaven gairebé tot. Entrada d'hivern feien la matança i consumien tot allò que no eren capaços de conservar. L'aviaram, utilitzat per als censos i per a la producció d'ous, únicament era consumit per malalts, vells i infants.

També, en menor quantitat, consumien els productes de la caça menor -conills, llebres i perdius-, peix de riu i formatge d'ovella.

Del bosc en treien aglans, castanyes, maduixes i altres fruits silvestres, a més de la mel i els bolets.

També bevien vi, encara que de menys qualitat que el senyorial i el monàstic.

En resum, poca quantitat, molta varietat i repetició en els menús. És l'únic estament que produeix quasi tots els queviures que necessita, exceptuant la sal. Aquesta varietat li conferí una gran resistència davant les crisis agràries de cereals i resolgué moltes fams a través del bosc, la ramaderia i la caça.

Josep Cortès

JOIERIA FEMENIAS

LLISTES DE NOCES
OBJECTES DE REGAL

Carrer del Rector Pasqual, 8 * T. 569072

COSTUMS

El dia 25 de maig, festa del Corpus Cristi, després de la processó del capvespre es va inaugurar el nou museu de la Parròquia de Sant Llorenç, en el qual s'hi han dipositat objectes de gran valor que fa temps que estaven guardats. Els llorencins hi podran veure el que tenia la nostra Parròquia, per això vull reproduir la carta que a tal fi vaig enviar al rector:

Apreciat amic don Joan:

Lí vull donar la més completa enhorabona per aquesta iniciativa que ha tengut d'arreglar totes les coses velles i passades que tenia la nostra Parròquia per fer aquest museu damunt les Voltes del Cor. A més ha netejat una part de la Parròquia que era ben necessari, que ja feia molts d'anys que estava plena d'escombreries. Avui s'ha convertit en un lloc que els llorencins podem visitar. Estic molt content de veure que han arreglat la "llàntia grossa" que el poble va regalar a Sant Sebastià l'any del grip, que era el 1918, i que se'n cuidà Mn. Salvador Galmés. Es votiva a Sant Llorenç i dedicada a Sant Sebastià. En temps que jo estava en el poble la tenien a l'Altar Major, davant Sant Llorenç. També m'han dit que havien arreglat tots els ex-vots que tenia la Mare de Déu Trobada i que han exposat dins un quadre la túnica blanca de seda que tenia el Sant Crist i aquelles estovalles tan bones, que són brodades amb or i que feien joc amb la túnica. Les va regalar el Sr. vicari Jaume Bosch, que era de Son Mesquida. Aquest vicari, el temps que es va cuidar de l'església -en el segle passat- va fer l'Altar Major, que té el seu escut un arbre-, el Sant Crist i també va comprar l'orgue. Segons uns vellets que jo coneixia i que ja són morts, al Cel sien, el vicari deia que com més dobbers donarien més fort tocaria l'orgue. Dins la sagristia, allà on hi ha la vitrina dels calzes

i altres coses, hi ha una bacina de plata amb un Sant Crist que davall posa Jaume Bosch, Pvre. És un més dels records dels benefactors que ha tengut la Parròquia.

Un dia vaig parlar amb don Joan Rosselló, que havia estat rector de Sant Llorenç, i li vaig dir del museu. Estava molt content i me va dir que a la rectoria hi havia una boteta de llenya congrenyada i un motlo que es guardaven dins l'arxiu, que servia per fer panets a ca el sen Antoni Bosco, que en pau, descansi, i que vivia al carrer d'es Pou, número 13. La boteta servia quan els sobrepasats de Sant Francesc anaven a fer la capta del blat per les possessions i cases de foravila, i donaven a beure una copeta d'aiguardent, tot per Amor de Déu. Els sobrepasats de la Capella de Sant Francesc, fundada i arreglada l'any 1909 pel vicari don Rafel Sitja -que després va ser rector de Sòller- se'n cuidaven d'ajudar el Sr. rector per les processons de Setmana Santa. Eren els encarregats d'anar a cercar els rams d'olivera per beneir el dia del Ram, la destal de Simó Cireneu i la cadena que arrossegava el Bon Jesús -que eren de la fusteria de Mestre Pep Comis- a més d'arreglar jovenells per fer de caperutxos i dur banderes i llànties. Se'n cuidaven les famílies de Sa Fontpella i la de n'Antoni Bosco. Aquest darrer també era encarregat de portar una cadira de fusta que servia per quan feien -fa 60 o 70 anys- els Dotze Sermons pel carrer de l'Església, de s'Abeurador, Pou, Sant Llorenç, Fermesa, es Carrerillo i carrer Major. Les capelles, que ja són poques per desgràcia, estaven la primera a la paret de l'Església, davant el cassino de Ca's Corder; la segona a la posada de Son Peretó, avui casa del metge don Ramir; la tercera al carrer d'Es Pou, a ca la madona Pipes, que encara es conserva; la quarta a la posada de Son Pont, a l'apotecaria; una altra

al carrer de la Fermesa, que ara es diu Sta Maria de Bellver, i que tampoc ja no existeix. També n'hi havia una altra al Carrerillo, a la casa del senyors de Ca'n Teco, avui ca'l metge don Joan Ramis; i una altra a la part vella de la Rectoria, i que després hi posaren una rajola que diu "Casa Vicaria" amb un rellotge de sol. Aquesta se conserva.

Seguint parlant d'aquest bon home i bon cristià, a casa seva tenien el forn on pastaven i coïen els panets de Sant Francesc, que es repartien el dia de la festa del Sant a l'Oferta, on eren beneïts. La seva casa era una de les més antigues del poble, i fa un parell d'anys encara es conservava la para i la fatxada, amb portal rodó i portes d'alzina. Dins ca-seva, vora el portal d'en mig, hi havia una capelleta amb una Mare de Déu molt antiga; li deien la Mare de Déu de Ca'n Bosco i tenia més d'un segle.

No vull acabar, senyor rector, sense donar-li les gràcies per haver tengut la bona idea de fer aquest museu, on avui podem contemplar i recordar els temps passats a través de les coses que té la nostra Parròquia. També vull recordar aquelles persones que foren tan fidels i que ajudaren per Amor de Déu a les tasques religioses. Avui han passat a la història del nostre poble. Que Déu Pare Nostre Senyor els hagi premiat amb una corona de glòria

Francesc Clapés

EMERGÈNCIES PART FORANA

Servei de Bombers
del Consell Insular de Mallorca

● Parc principal

○ Parc auxiliar

**amb la meitat
de números
l'ajudem
en la meitat
de temps**

**ACCIDENTS
INUNDACIONS
RESCATS
INCENDIS**

**CONSELL INSULAR
DE MALLORCA**

COVA DE NA PERDIU

M.G.I.M. 21-8-6

I.M.P.P. -

INV. 21

P.C. 13

(07.IN-C)

Situació.- Està situada a la possessió de Ses Planes, a la banda del nord del poble de Sant Llorenç.

Accés.- L'accés no presenta cap dificultat. Sortint de Sant Llorenç cap a Artà, just a la sortida del poble, a mà esquerra, trobam el camí de Ses Planes. Si el seguim arribarem a la possessió de Ses Voltes, a la mà esquerra del camí; continuant una partida de cents de metres i a mà dreta hi ha un petit pujol, just enfront d'unes cases de foravila que naturalment ens quedaran a l'esquerra. Convé deixar el cotxe en aquesta camada que va a les cases i continuar a peu cap al torrent que es troba allà mateix. Alçant un poc el cap ja veurem la bocana de la cova devers mitjan pujolet.

Descripció. Es tracta d'u

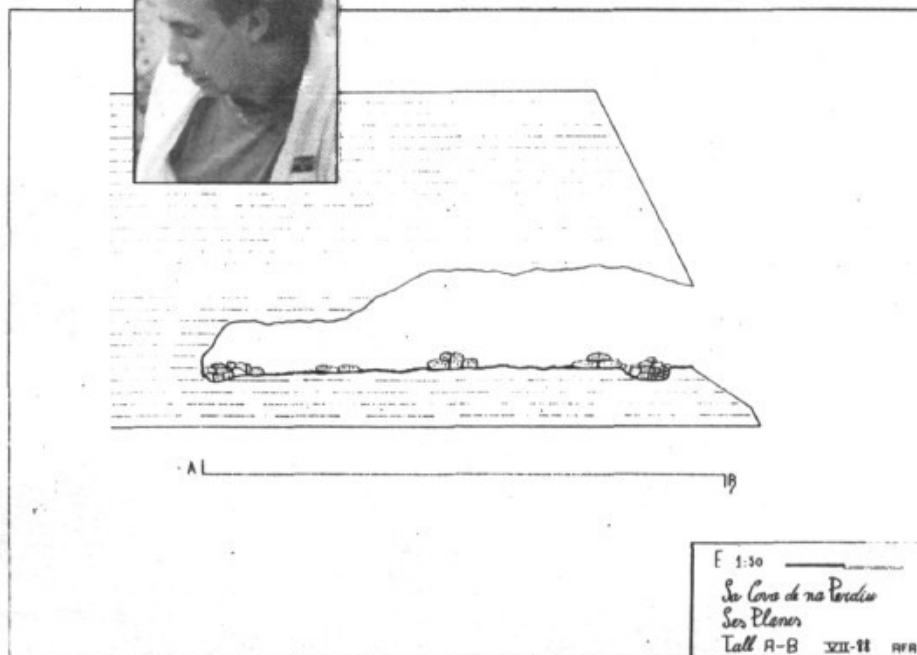
na cova natural, de dimensions reduïdes, que catalogarem com a sepulcral, ja que fa cosa d'uns deu anys s'hi trobaren dos enterraments. Ho descriurem així com ens ho varen contar: Un dia del mes de setembre que plovia molt fort el propietari d'aquestes terres es va refugiar dins la cova per resguardar-se de la pluja. Per entretenir-se va decidir fer la cova neta, ja que altre temps havia estat un estable

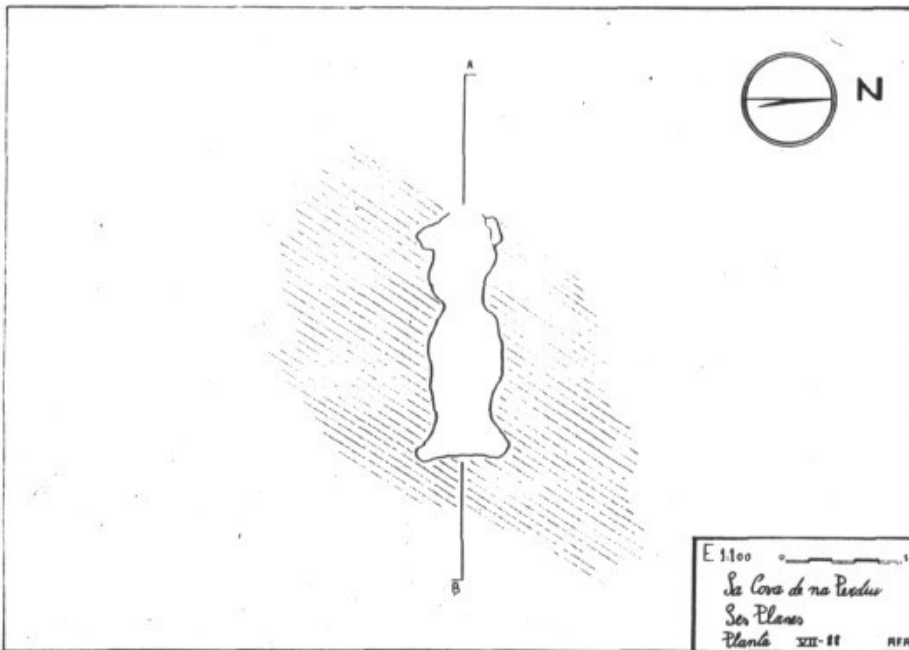
i hi havia molts de fems. Començà a treure'n i a un forç de fondària trobà unes pedres planes molt ben compostes; les aixecà i va començar a deixar el primer cadàver, amb unes olletes vora el cap. Després va veure que seu costat n'hi havia un altre en la mateixa postura i també amb una olleta vora el cap. Aquell home no va tenir altra idea que agafar tots els ossos i les olletes i tirarlos dins el torrent, que duïa més d'un metre d'aigua degut a la pluja que queia. Com podeu imaginar mai més s'ha tornat sobre res dels cadàvers ni de les olletes. Qui sap on anaren a parar!

Després d'aquest relat pasarem a la descripció de la cova tal com es troba avui.

La coveta té una llargària de 10'5 m per una amplària que va de 1'7 a 4 m, aproximadament. El portal d'accés fa les mides següents: 1'5 m d'ample per 1'7 d'alt. A la zona més baixa la cova fa 1 m d'altària i a la més alta 2 m.

Pel que sembla aquesta cova, en el seu origen era més grossa, ja que al final dóna la impressió com si hagués de continuar, però avui està ple de terra i de pedres. També a l'entrada de la cova hi ha un forat i es veu que comença una galeria, però també està ple de terra i en derrocs. Per poder afirmar aquesta circumstància cal-

dria fer una excavació, però avui per avui val molt més que es deixi com es troba.

També cal dir que el forat de vora l'entrada té tot l'aspecte d'una gratada per part d'una gent completament profana dins el món de l'arqueologia, ja que de la manera com està feta, sense gens d'esment, s'ha romput part del nivell estratogràfic. Pareix clarament l'obra d'uns expoliadors que només van a treure de mala manera el que allà dins hi puguin trobar, espanyant en qüestió d'un minut uns materials que podrien donar molta llum dins el món de la investigació arqueològica.

Probablement Sa Cova de Na Perdiu fou per molt de temps la cova sepulcral de la gent que habità el talaiot de Na Perdiu i dels altres que es trobaven als seus voltants.

També cal dir que aquesta cova serví com a habitatge d'un roter que fa devers 50 anys conrava aquestes terres i més tard, com he dit abans fou acondicionada com a estable d'una somera i després emprada per a guardar-hi cabres.

Les troballes.- No foren gaire grosses, però si les suficients per poder determinar l'època en què la cova fou emprada únicament com a "cova d'enterrament".

Es varen localitzar una bona partida de trossos d'os

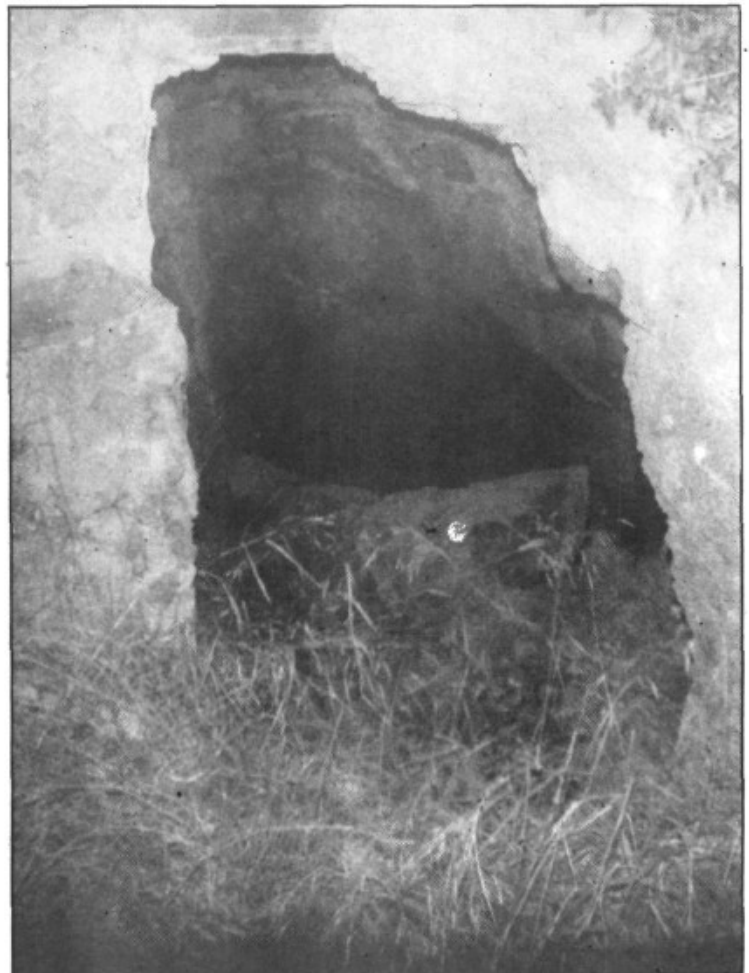
campaniforme, típica del talaiot II i III, i també varen comparèixer un parell d'ossos humans, concretament una tibia i un tros de fémur la resta eren d'animals.

És més que probable que

els expoliadors que feren el forat vora l'entrada tenguin materials d'aquesta cova. És una vertadera llàstima que aquestes peces no es puguin estudiar i, sobretot, que no estiguin dipositades al museu, on tota la gent interessada les podria observar i admirar. Una vegada més demanem que qualsevol troballa, per petita que pareixi sigui comunicada o duita al museu, perquè tot el llegat arqueològic és patrimoni de tots.

El meu agraïment a l'amo en Jeroni Vives, que fou qui em va contar tota la història de la coveta de Na Perdiu. Moltes gràcies l'amo en Jeroni.

Alfred F. Arnau
Llorenç Febrer (Fotogr.)

Entrada
de la
cova de
Na Perdiu.

A la
pàgina
anterior,
detall
de
l'interior.

El fet d'anunciar diverses vegades pels altaveus que a l'últim vespre hi hauria ple, em va fer pensar, en primera instància, que es tractava d'una sessió de passatú i que no ho pagava tudar dues hores sofrint calor i fent patir el cul damunt els rosats bancs de La Sala. Ja se sap que quan els batles fan fer crides sol esser senyal de que tot està controlat, i l'excussiu control, per bé o per mal, no és sant de la meua devoció, acostumat com estic al barullo i a la disbauxa, sense sortir, és clar, del que manen els bons costums. Però després, recapacitant, em vaig adonar que podia esser ben bé que les crides fossin comanades per l'oposició, tal com ho solia fer n'Antoni Cuc en els seus millors temps, i que p'entura el que auguraven era una sessió d'aquelles d'abans. Sigui com sigui el fet és que em vaig decidir a companyar i, sense que sortís massa del botador, la veritat és que va poder anar.

Abans de començar, el batle va anunciar que retirava el punt 10, que per lo vist feia referència a la compra d'una maquinota per eixermar camins i que -pareix esser- ja tenia més de mig emparaulada. Resulta que els del PSM no estaven massa d'acord en fer una despesa de vuit milions, tota vegada que el Consell Insular ens en deixa una sempre que l'hàgim de menester, i feien comptes fer costat a l'oposició per tal de denegar la proposta. Es veu que el batle es va estimar més retirar el punt per no perdre una votació, decisió que fou fortament contestada per Miquel Vaquer dient que el tema ja s'havia debatut en comissió i que considerava l'actitud del batle mancada d'ètica política.

-Tots es batles són iguals.

-Sí. No poden consentir que ningú els banyi s'orella.

A un altre punt ratifiquen la recepció de la urbanització de Sa Màniga, malament els tècnics diguessin que alguns empedrats no estaven arreglats, que les zones verdes no estan tracta-

des que hi ha una caseta a l'illa on no toca i que hi manca l'estació de bombeig i l'emissari. El batle llevà importància a les deficiències dient que tanmateix haurien d'espanyar els empedrats per posar les tuberies i que la resta sols no ho pagava. Ho aprovaren per set vots a favor i dues abstencions.

-I ara qui ho haurà de pagar?

-Cavila, Sherlock

-Noltros?

-Bingo!

Punt quatre, Denou milions i mig per fer uns vestuaris i un local social al camp de futbol. Dues parts el CIM i una l'Ajuntament. Nou vots a favor i dues abstencions -Falera i Parreta, que consideraven més necessaris uns aparcaments-

-Gol!

I com que el "taulado" és un niu de brutor que ja no fa cap funció i, per tant no és necessari, trobaren que lo millor era llevar-lo i així la plaça quedaria més bé.

-Si haguéssim de llevar tot lo que no feia cap funció...

-Què anaves a dir ara?

-Res, deixa-ho anar. I d'on ve ara, aquest interès?

-Com diu sa policia, investiguem qui en treu es profit.

Abans de començar les preguntes, en Falera va donar un escrit al secretari perquè el llegís. Es tractava

d'una moció d'urgència a la qual es demanava que tomasin el tancat que en Moll havia fet posar a una zona verda de Sa Coma. El batle, tot just acabada la lectura, va declarar: "S'aprova per unanimitat!"

-Sense parlar-ne amb sos altres?

-Sense parlar-ne amb sos altres.

"Adhesión inquebrantable?"

-Quart poder.

-O ho havia duit sa premsa?

-Es mateix dia, a tota plana.

-Ja està dit tot.

Dins els precis i preguntes en Joan Paler, fortament preocupat pel descens de turistes que ens visiten, va pegar una justa estirada d'orelles a n'Ignasi per no haver convocat una reunió urgent per debatre la situació. L'al·ludit es va mostrar igualment amoïnada pel fet, però es va manifestar lleugerament escèptic davant la possibilitat de solucionar el problema amb una reunió informativa.

-Crec que lo millor seria fer un dinar amb sos hotelers, que a ses postres, un poc entonats de bon vi, és quan surten ses solucions més miraculoses.

-Tu encollona-te'n, però és ben segur que acabaran així.

Josep Cortès

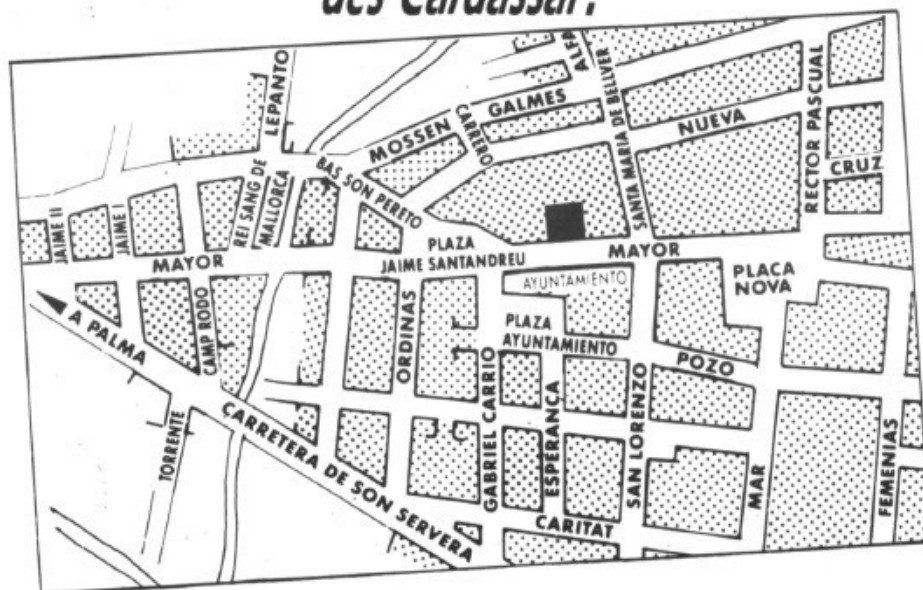
Para un mejor servicio

INAUGURAMOS

una nueva oficina

en Sant Llorenç

des Cardassar.

C/ MAJOR, N° 46 Y 48

Tel: 56 94 80

"SA NOSTRA"
CAJA DE BALEARES

EL CANVI SORGIT RAN DE L'APARICIÓ DEL TURISME (2 part)

Sistema social organització
social es defineix, en darrera instància en funció de quina és l'estructura econòmica que, a la vegada que li dona suport, és sustentada per aquella. Doncs, cal suposar que trobarem un cert grau de coherència entre l'un i l'altre aspectes, i que serà així pel que pertoca a ambdues situacions històriques. Així:

1.- Al SPCM (Sistema cultural pre-turístic mallorquí) comprovem que els estrats socials, siguin classes, siguin subdivisions ulteriors o fins i tot agregats més amplis recordem que estam parlant de la perspectiva del propi grup considerat en si mateix) són, efectivament, coherentment agrícoles. Això comporta una concepció grupal (la família pagesa a la que fèiem esment més amunt) i no pas individualitzada, de l'estructura social. Ben al contrari al ST (Sistema Turístic) l'estratificació esdevé segons el criteri de classe definit industrialment en funció de les específiques relacions de producció.

2.- En la mateixa línia de (1), dintre del SPCM, la família nuclear (matrimoni i descendència) amb relacions colaterals (ties, concos -tios, oncles-, padrins -avis-; nebots; padrins de fonts, fillols) s'estableix com a agregat mínim de relació social. No trobam famílies esteses perquè ni la propietat de la terra ni la seva distribució l'hagués permès. Pel que pertoca a la distribució del treball, en tant que aquest és agrícola, la família es defineix com a família pagesa. Si l'observam des de la perspectiva espacial, veim que aquelles s'articulen com a grups de casa. Dins d'aquesta específica conformació social es distingeixen tres rols fonamentals:

Pare: Amb tasques de socialització laboral i direcció de la producció. Assumeix, aixímateix, la representació exterior i els papers de poder públic.

Mare: Li corresponen la socialització, la inculcació de la prole; és a dir, el manteniment, mitjançant l'ensenyament dels aspectes relacionals interns que ella mateixa ha rebut a la seva vegada de l'estructura familiar i interfamiliar, del sistema reproductiu social. Vigila -des d'una percepció analítica amb els diacrítics internament utilitzats pels grups de referència- l'economia domèstica. Dirigeix i controla també les relacions intra i interfamiliars sempre que es duguin i romanguin en aquest nivell.

Fills: Constitueixen el primer nivell de mà d'obra. Dintre del procés de transmissió socialitzadora i inculcadora, són el subjecte de l'obediència i l'objecte de l'aprenentatge.

Del que hem dit es deriva lògicament una correspondència dels rols familiars amb d'altres d'un abast més ampli pel que pertoca, almanco, als dos nivells subestructurals analitzats. Tenim, doncs:

L'amo, en un sentit genèric que, si bé es deriva com a reflexe del significat del seu paper com a director de la producció agrícola és

centralitzador de relacions

Sa madona segueix el model plantejat abans dins la família i, des del manteniment de l'economia casolana (i de la possessió) i de la transmissió de relacions i valors essencials passa a actuar com a mantenidora i reproductora social fins i tot de la identitat mateixa del grup.

Pel que fa a les correspondències entre fills i d'altres agrupacions de caire més ampli, la traslació n'és molt més espectacularment àmplia, donat que ens trobaríem amb gairebé totes les categories dependents: jornalers, missatges, etc.

Per últim, vull esmentar el senyor, que actua, dins el marc de la identitat camperola mallorquina, més com un marc que no pas com un element intern, en el sentit de que es disposa sempre com a un punt de referència exterior a les relacions agràries, però que a la vegada n'és imprescindible.

Quin és, doncs, el canvi que es produeix amb l'entrada del ST? Almanco pel que es refereix als esmentats rols (sigui a l'un o l'altre nivells de realitat). Ben bé es pot resumir dient-ne que el que varia és tot, donat que la base que mantenia justificava, donava contingut pràctic i expressiu, en fi, a aquell sistema, i dins del qual es reproduïa, desapareix. Es dona una desagregació del nucli familiar, en tant:

1.- La contractació és individual i no pas grupal. No ho és directament: es contracta preferentment com a l'amo un home casat o que almanco tenguí un membre (sempre femella) de la família que "li faci de madona"; en el mateix ordre de coses, i donat que no poques vegades a l'amo li corresponen els pagaments salarials i d'altres despeses més o menys lligades a les categories de treballadors dependents, la presència de fills esdevé gairebé "estalviadorra". La qüestió, emperò, entra en clara contradicció si l'element de partida de l'anàlisi pertany a una d'aques-

tes darreres agrupacions, tampoc indirectament perquè la relació laboral d'un individu donat implica la totalitat de les seves relacions i connexions.

2.- La demanda de treball parteix de zones sovint separades d'aquelles de residència habitual i històrica dels contractats: nous assentaments turístics, Ciutat, pobles amb un fort desenvolupament hostaler, etc. El trencament de la unitat, encara que relativa, de l'habitatge, treball i relacions espacials (veïnats) per un costat, i històriques (genealogia relacional) per l'altre, incrementa el procés d'individualització.

3.- La concepció grupal que trobam dins el SPCM arriba fins al punt de que el concepte social es produeix com a una societat de vius i de morts, de manera que els morts no desapareixen socialment del grup, donat que són contenidors de relacions grupals. El manteniment de les relacions històricament donades, que es tradueix en la conservació de la seva memòria, inclou els continents acumuladors: les persones que les han exercides.

El que es deriva, sigui d'aquesta darrera afirmació, sigui del raonament precedent -recordem la caracterització com a grups de casa que fèiem dels grups familiars-, és que l'espai existeix com a espai relacional social, donat que és mitjançant el mateix que es produeixen les relacions del grup. La definició mateixa (fins i tot en el terreny de la denominació local) dels individus esdevé en termes espacials relacionals: així, des de l'amo al missatge des de la madona als fills, sempre hi trobarem una referència al lloc on fan feina, o on viuen, o d'on vénen. Com veurem no és altra cosa que els malnoms, els noms de casa, els noms de possessió; o dins un àmbit més ampli, els patronímics, els gentilicis, les denominacions comarcals (de muntanya, d'Es Pla, sinécdoquies, etc.). Els individus compareixen

xen, per tant, inclosos en grups que, a la vegada, ho són en determinacions espacials relacionals.

Al sí del ST fins i tot la societat de vius i morts perd, a banda del seu sentit organitzatiu, la possibilitat mateixa d'esser-hi:

1.- La vida es desenvolupa en temps, indrets i relacions sovint no coincidents amb les pròpies del naixement i primera socialització.

2.- La mort arriba, amb freqüència creixent, a l'hospital o a la clínica, el que, almanco, minva d'una forma més que palesa la ritualització marcadora del trànsit (de rols socials): la vetla, el funeral, el dol (familiar i de casa). Encara que es doni el cas de mort, o almanco vetla a la casa radical, la participació no es fa ja en funció de veïnats i relacions històriques, sinó només de presències i possibilitats.

3.- Però, a més, l'espai i les relacions mateixes, entesos grupalment, temporal i espacial, perden el seu sentit, la raó d'esser-hi.

I l'espai ja no existeix com a espai relacional perquè la mobilitat cap a Ciutat i els centres productors del nou tipus de feina, es fa central. Es pot parlar ara d'una nova relació amb espais de no-pertinença directa entre mallorquins provinents d'altres indrets i que es fusionen com a mallorquins (per tant ja no ho fan com a: de tal poble, de determinada possessió, etc, per tant no ja com a membres d'aquella o aquesta família) davant forasters i estrangers. El treballador queda separat de la casa i de la finca pageses; es produeix una separació entre l'espai i l'organització social. Com veurem també adquireix importància cabdal el fet de que el moviment des de la perifèria cap al centre, entenen a un centre el fet agrícola, s'inverteixi.

4.- La transmissió de la propietat es fa, en un principi, mitjançant el sistema de hereu, és a dir: la casa radical (pairal), la possessió i gairebé tots els béns susceptibles de produir beneficis econòmics o socials (potser només de status) són transmesos al primogènit mascle de forma preferencial. A poc a poc i fonamentalment en el cas de petits propietaris i no propietaris terraris, el sistema derivà cap al de les parts iguals. En qualsevol cas la introducció obligatòria de la legítima de dos-cents anys ençà produeix un cert trencament, almanco pel que pertoca a la puresa del mètode transmissiu. Però aquest sistema també ho és de transmissió relacional i de rols socials. Els drets, les obligacions, el lloc ocupat dintre de la globalitat, són rebuts al mateix temps. Amb la situació pròpia del ST, el sistema d'hereu queda trencat en la seva significació social, car les terres marginals, normalment anades als lligatimaris, són com a mínim susceptibles d'adquirir més valors que no les centrals. La terra i la casa amb ella passen de tenir un valor d'ús social a tenir-ne un de canvi econòmic. La venibilitat dels definidors (casa, posse-

sió, espai relacional) redueix els rols mantenidors dels mateixos en un segon pla.

5.- La vida quotidiana i la seva projecció històrica dins el SCPM és un continuum, en el sentit de que segueix ininterrompudament un cicle establert; no s'hi troba una diferenciació palesa entre el que és treball i el que és lleure. Més encara, el concepte mateix de lleure gairebé no existeix. Amb el ST la divisió és clara: hi ha un horari de feina i un horari de temps lliure, amb un contingut d'espai. Però aquest es demostra com una manca de contingut (la "llibertat" del no-treball) mancada de significat dins una relacionalitat unitària en tots els sentits.

Arribats a aquest punt ens convé aturar-nos, encara que mínimament, en un aspecte que considerem fonamental en el procés de canvi que de manera tan intensa i estensiva es produeix a l'illa: el paper de la dona.

1.- Com hem pogut veure, i fonamentalment dins el SCPM, els rols propis de l'home i de la dona són radicalment diferents. És difícil trobar-ne de comuns a l'estructura pròpiament agrària. La dona apareix quasi sempre com a depenent d'un home: primer el pare i després el marit; i si un cas el germà sota determinades circumstàncies (l'emigració potser n'és la més possible). La dona mai no pot ser "l'amo" d'una finca: guaitem que parlem del poder o no esser des de dintre dels relacionants propis, no en una suposada, si se vol, realitat objectiva. La dona, de fet, no poques vegades és "de facto", l'amo; però precisament en aquestes ocasions hom diu que "fa de l'amo", i no pas que ho sigui. Parlem, doncs, de definicions operatives de relacions, de maneres d'ordenar, categoritzar i articular el com caldria que fos (es voldria que fos) el cos (cos com a desig, insisteixo, no pas com a realitat externa) social. A la vegada, emperò, la dona rep una importància com a mantenedora i reproductora social, fins i tot de relacions; consideració que es fa més que palesa en la preferència explícita del pagès casat com a amo d'una possessió.

2.- Segui com a part d'un grup específic allunyat de la propietat i de qualsevol altra forma de tenència de la terra; sigui com a membre d'un grup necessitat de salaris suplementaris; sigui, en fi, com a provenint d'una zona que pateixi d'una crisi agrícola pre-(o a-) turística, la dona és la primera a sortir a la recerca de treball fora de l'espai laboral i social (fins a aquell moment) quotidià. La seva feina a la finca i a la casa és considerada menys essencial que no pas la de l'home. A la indústria és, doncs, la primera en sortir dels relacionants pagesos; per un altre

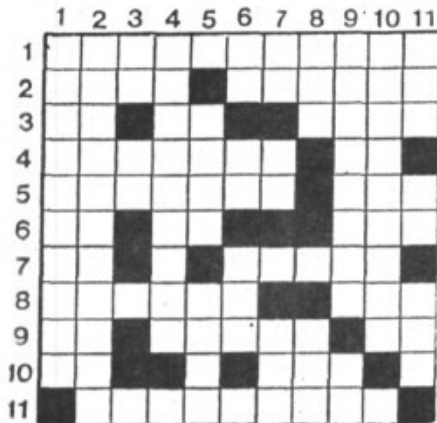
costat, i donada la seva casolinitat és la dona la que domina, coneix i desenvolupa les primeres indústries locals: tèxtil a Sòller, Santa Maria; perles a Manacor; palma al Llevant...

3.- La dona, però -i encara parlem del SCPM- té una mobilitat d'anada i tornada; física, social i cultural. La dona torna de fer feina a la casa familiar. L'home no, perquè quan surt ho fa per cercar un treball complementari per al grup d'orientació familiar (la família on neix "ego"), sinó per independitzar-se. Parlem, recordem, de la sortida de la racionalitat en base a l'agricultura, per tant ni els treballs agrícoles més enllà de l'espai quotidià, com els de jornalers o d'altres feines lligades al camp (carboners, roters, arrabassadors de palma, gariguers, etc) suposen cap tipus de trencament relacional.

4.- La no sortida de dones fadrines cap a l'emigració (Sòller, si feim excepció; però, fins i tot, a casa de germans ja emigrats) n'és una forta evidència.

5.- La dona que treballa fora fa la doble jornada a casa dels pares o, si és casada, (fet no freqüent, almanco com a voluntat), a casa seva -del marit, no necessàriament, donada la separació de béns de la legislació específica balear-.

El canvi, pel que fa a la posició de partida, és encara una vegada més força palès amb el ST. De fet els nous rols i les noves feines, si bé mantenen diferències en funció del sexe (sovint més de caire salarial que no funcional), aquestes es redueixen considerablement donat que no cal constituir tasques complementàries al sí del grup. Dins el SCPM sí que es plantejaven les relacions d'aquesta manera; ara no cal, car l'esmentat grup no existeix més, i ha estat substituït per l'individu. Ara, categories iguals de treballs iguals poden ser exercides per homes o dones indiferenciadament. A més a més, es revaloritza el treball de la dona fadrina (reducció de la taxa d'explotació en cas d'embaràs) socioculturalment lligat de manera indiscutible al matrimoni amb el que es recolza la seva progressiva independització. La dona, en definitiva, s'ha de traslladar per ventura per tota una temporada fora de l'espai de religació (si volen, manco per emigració prèvia); de vegades la mobilitat es transforma en definitiva; i més aviat, la tendència és que succeeixi així de cada vegada més. Emperò aquesta independització és radical a nivell dels espais i les relacions de partida; la valoració positiva del matrimoni, la negativitat de la solteria (romandre fadrina és considerat irreversible si arriba a una certa edat), un cert grau de control moral, segueixen essent ben bé vigents. Més endavant veurem les implicacions aque aquestes situacions, és a dir, la de partida (SCPM), la d'arribada (ST) i els processos intermedis, tindran en els mecanismes de transmissió cultural.

MOTS CREUATS

Horitzontals. - 1.- Investigar, amb afany emprenyatívol les accions dels altres. 2.- Poble on es fan les galletes més famoses de Mallorca. Deu coma quatre kg, o sien, 26 lliures, o si ho preferiu, la quarta part d'un quintar, què més voleu? 3.- Déu del sol. Està més ... que un gra d'all. Poemes lírics. 4.- Arribar, aconseguir. Estar al dia, dins la moguda. 5.- Con sentir que algú faci el que li doni la real gana. Lletre independentista grega que utilitza la violència per imposar-se a la resta de l'al fabet, al revés, clar. 6.- El mateix Déu cap baix cul alt. Requiescat In. Recipient per a fermentar el suc del raïm. 7.- Abreviatura llatina que significa deu reals del mateix. Exclamació sense hac. Lluitar contra la força de

la gravetat. 8.- Esmicolar un aliment més aviat rostit. Ofès, perjudicat. 9.- Dues d'esburbades. Peça musical que hom ha d'executar molt lentament. sóicerp llateM. 10.- Societat mercantil que reuneix les característiques de l'anònima i la col·lectiva. La primera. Moviment oscil·latori de les aigües de la mar i de segons quin parc aquàtic. Punt cardinal abreu jat. 11.- Anacorètica, relatiu a la vida solitària. **Verticals.** - 1.- Rodamons que tresquen les fires dels pobles. 2.- Impossible d'abondar, per exemple, un regidor quan està de males. 3.- Sense Consol. En els dos següents buits, condiment molt olorós i sà. Terminació d'in finitiu. 4.- Atuell de cuina que consisteix en un recipient metàl·lic, rodó i més ample que alt, amb un mànec llarg o amb dues anses, que serveix per cuinar-hi, i en castellà es diu "cacerola". El següent punt cardinal. 5.- Una A. En anglès, hall. El primer, l'únic que no tenia mare. 6.- Tercera part de l'estribillo d'una cançó que cantava na Massiel l'any de

la pera. La vocal més repetida en aquesta columna. En aquest precís moment, o sigui, ara mateix. La vocal del mig. 7.- Moure's d'aquí cap allà, en foraster. Dígraf. Consonant vinclada. Tassó del Principat. 8.- Fenòmen atmosfèric de resultat escandalós que asusta els animals, els infants i qualque adult. Una de trencada. Institut Nacional d'Indústria. 9.- Que fa referència a una banda de l'esfera celest travessada longitudinalment per l'eclíptica i que els antics consideraven dividida en dotze rectangles iguals. Lletre muda mancada de la seva pròpia essència. 10.- Amant de la peripècia i el risc. Ja hi tornam esser una altra a!. 11.- Que no s'alça gens d'enterra. Crit d'atenció. El que més ha abundat els matins en temps de festes.

Maria Galmés

SOLUCIONS

Aventura. A. 11.- Ras. Ep. Son. Tro. Ç. INI. 9.- -6. -Zodiacal. Ac. 10.- AA. Ara. I. 7.- Ir. RR. L. Got. 8.- serola. E. 5.- A. Atri. Adam. 6.- La bordable. 3.- SC. Al. L. R. 4.- Cas- Verticals: 1.- Firatires. 2.- Ina- SL. A. Ona. N. 11.- Eremitica. Rallar. Les. 9.- Eb. Adagi. Ro. 10.- Ar. Ri. Cup. 7.- Id. O. Alçar. 8.- Abstar. In. 5.- Tolerar. Ate. 6.- Inca. Arroya. 3.- Ra. Sa. Odes. 4.- Horizontal: 1.- Fiscalitzar. 2.-

Comercial
ES PUIG
Instal·lacions Sanitàries

Carrer Nou, 37 07530 SANT LLORENÇ (Mallorca)

Viajes
ULTRAMILLOR S.A.
AGENCIA DE VIAJES GRUPO A TITULO 999

C/. Sol, 19 - Tel 58 57 20
CALA MILLOR (Mallorca)

300 m² DE ESTRENO EN MANACOR

Sí. BORRAS
estrena un nuevo local de 300 m²
en MANACOR.

Ahora usted podrá conocer la mayor gama de azulejos,
sanitarios alemanes y pavimentos de gres
nacionales e importados.

Y además, en esta maravillosa exposición de Borrás,
usted encontrará baldosas de barro hechas a mano,
una increíble variedad de gres rústico
y en todos los productos las mejores marcas.

Acérquese a BORRAS en MANACOR y
póngase usted también de estreno.

VILLEROY & BOCH **CERAMICAS MAFAZZI** **BUCHTAL QUALITÄTS-KERAMIK** **Gres de Aragón**

EN PALMA

EXPOSICION Y OFICINAS: Gran Via Asima, 4 Edificio Poligono
Tels. 206161 - 290350 Fax: 208924
07009 Palma de Mallorca

ALMACENES: C/ Gremio Herreros, 28 Tels. 254643 - 255748
07009 Palma de Mallorca

EN MANACOR

EXPOSICION: Via Palma, Frente Moli de'n Polit
Tel. 843686 Fax: 843669 07500 Manacor

BORRÁS
SABATER,
S. A.

AIGUA VOS DEMANAM!

"Popularitzà la cançó la Maria del Mar Bonet "...i Vós, Senyor, mos dau vent, i mos girau les espatlles i feis com qui no mos sent"

Pot representar el plany pagès davant les perspectives d'un any sec com el d'en guany. Abans, segons diven, es feien rogatives, novenes i àdhuc processons per demanar aigua; avui es fan començaris de cafè, senyal inequívoc de que o bé la fe no és la mateixa o bé l'economia familiar depèn ja d'altres fonts.

Sant Llorenç i l'aigua no han acabat de lligar mai. Hi ha un no-sé-què que dificulta l'harmonia: antigament l'excés i embassament d'aigües era motiu de desprestigi (per allò d'infeccions i pestilències); adesiara algun aixopluc a les muntanyes provoca les conegudes i espòràniques torrentades que pro

voquen mals concrets i quantificables; altres anys són de sequedat i potser provoquen desastres econòmics majors, però inconcrets i difícilment mesurables.

Estam voltats de pous, però... com adesiara recorden les Espipellades, per a les aixetes hi surt aigua de ciserna o incontrolada.

Sant Llorenç i aigua no ca sen; potser és cosa relacionada amb la mort del Sant; potser altres curolles omplen el cap de la gent rec-tora; pot ser...

La fotografia mostra una determinada relació del Sant Llorenç d'ahir amb l'aigua. El torrent, ben generós, passa per damunt el pont de Ca n'Agustí, envaint la carrete

tera d'Artà. La imatge no és del tot usual i mereix la fotografia de la pandilla, que posa vora la soca clapada del plàtan. Quantes vegades no s'haurà feta una fotografia semblant? Qui no ha anat a veure amb respecte passar el torrent en el mateix indret?

Al fons de la fotografia dos detalls curiosos i que juntament amb els vestits de les nines, el gris de la carretera o la simple possibilitat de repetir la fotografia des del mateix lloc ens assenyalen clarament el pas del temps: la cotxeria sense porta i l'envelada de pi. Quin bagatge de costums, de filosofia de vida s'amaguen rera aquests dos detalls, d'altra banda ben accidentals de la fotografia!

La importància d'allò que no té importància és una altra constant de les velles fotografies.

Guillem Pont

